

Виктор Шетэля

ПОЛЬСКИЙ ЯЗЫК ДЛЯ ПРОДВИНУТЫХ

Język polski dla zaawansowanych

УДК 330.1(075)
ББК 65.012.1я73
Ш 52

Автор:

Виктор Шетэля — кандидат филологических наук, доцент кафедры контрастивной лингвистики Московского педагогического государственного университета.

Рецензенты:

А.С. Мамонтов, доктор филологических наук, профессор, профессор кафедры русской словесности и межкультурной коммуникации Государственного института русского языка им. А.С. Пушкина; член Союза писателей России.

Н.В. Баско, кандидат филологических наук, доцент, доцент филологического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова.

Ш 52 Шетэля, Виктор.

Польский язык для продвинутых = Język polski dla zaawansowanych / В. Шетэля. — М.: Прометей, 2019. — 118 с.

Пособие содержит польскоязычные тексты различных типов (прозу и поэзию), необходимый комментарий к ним, лексический словарь и задания. В приложениях к пособию даны краткий русско-польский фразеологический словарь, словарь антропонимических, географических и других аналогов.

Соответствует требованиям Федерального государственного образовательного стандарта высшего образования последнего поколения.

Для филологов-полонистов, а также всех изучающих польский язык — преподавателей, аспирантов и научных сотрудников исследовательских институтов лингво-исторического и культурологического профиля.

СОДЕРЖАНИЕ — SPIS TREŚCI

ПРЕДИСЛОВИЕ	5
ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ	7
Поэзия — Poezja	7
Текст 1	7
Текст 2	9
Текст 3	11
Текст 4	14
Текст 5	18
Текст 6	20
Проза — Proza	25
Текст 7	25
Текст 8	28
Тексты для свободного чтения — Teksty do czytania	36
Текст 9	36
Статьи — Artykuły	37
Текст 10	37
Текст 11	48
Текст 12	52
Текст 13	56
Текст 14	62
Текст 15	66
Письмо — List	73
Текст 16	73
Афоризмы — Aforyzmy	77
Текст 17	77
ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ УПРАЖНЕНИЯ —	
ĆWICZENIA DODATKOWE	79
Сценарии — Scenariusz	82
Текст 18	82
ПРИЛОЖЕНИЕ — PRZYPISY	88
Географические названия и другие имена собственные —	
Nazwy geograficzne i inne imiona własne	88
Грамматическая терминология — Terminologia gramatyczna	94

Частотные сокращения польского языка — Najczęstsze skrótownice języka polskiego	95
Географические названия и другие имена собственные — Nazwy geograficzne i inne imiona własne	97
Терминология грамматики — Terminologia gramatyki	103
Частотные сокращения русского языка — Najczęstsze skrótownice języka rosyjskiego	105
РУССКО-ПОЛЬСКИЙ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ	106
РЕКОМЕНДУЕМАЯ ЛИТЕРАТУРА	116

ПРЕДИСЛОВИЕ

Желающие обучаться польскому, всегда ощущали недостаток в пособиях по польскому языку. В учебной практике ощущалась нехватка польскоязычных текстов, ориентированных на продвинутый этап обучения, способствующих совершенствованию и развитию знаний, умений и навыков в области живой польской речи. Существующие учебники польского языка в общем-то в достаточной, на наш взгляд, мере оснащены текстовыми иллюстрациями к приводимым правилам и закрепляющим эти правила упражнениям. Но эти учебники, рекомендованные для *начального* этапа обучения, не могут в полной мере, на наш взгляд, выполнять свою функцию на *продвинутом* этапе, где какой бы то ни был языковой практикум уже не является главным предметом, а в большей мере заменяют его теоретические курсы других уровней языка.

Особенно студенты вузов, для которых может оказаться полезное это пособие, второго и последующих лет обучения, уже прошедших языковую практику в стране обучаемого языка, т.е. в достаточной степени владеющими живой польской речью, все же нуждаются в текстах современных авторов, а также в классических для польской литературы текстах. Эти тексты давали бы дополнительные знания о языке, его истории, культуре и о стране обучаемого языка.

На данном этапе обучения вероятней всего следует реализовать принцип: “Не преподаватель обучает студента языку, а преподаватель создает условия, при которых студент сам обучается и расширяет свои знания и умения под руководством преподавателя”. Этому правилу — правилу *создания условий*, следует подбор рекомендуемых для самостоятельного чтения текстов польских авторов. “Język polski” составляет как поэзия, так и проза. В целях

ознакомления студентов с живой польской речью на материале польской литературы, а также с историей польского языка, здесь представлены, как уже было сказано, не только тексты современных авторов, а и тексты видных польских писателей и поэтов. Самобытная лексика писателей, поэтов позволяет судить не только об эпохе, в которой создавались произведения, а и о самых авторах этих произведений. По мере возможности, в пособии представлены разные литературные жанры: поэзия, легенды, фрагменты известных произведений польской литературы, краткие научно-популярные статьи, сценарии студенческих спектаклей. Каждый из текстов сопровождается польско-русским словарем, а также вопросами и заданиями для самостоятельного их решения. Вопросы ставятся на польском, а иногда на русском языке, что должно ориентировать студента на язык, на котором необходимо дать ему ответ или решить задание. Включение в пособие контрольных заданий для самостоятельной работы предназначены для активизации памяти обучающегося, обладающих знаниями по фонетике, грамматике и лексикологии польского языка.

Книгу завершает необходимый в данном случае русско-польский словарь наиболее употребительных фразеологических оборотов. Приложение содержит также словарики антропонимических, географических и других аналогов. Более полный лексический словарь польско-русского и русско-польского языков подготовлен отдельным выпуском. Впрочем, недостаток в двуязычных польско-русских и русско-польских словарях на полках книжных магазинов и библиотек не ощущается.

Такой подбор учебного материала, какой представлен в данном пособии, на наш взгляд, позволяет успешно решить не только лингвистические и лингвометодические проблемы, а и снабдить содержание книги фоновыми знаниями, недостаточно может быть представленными в других случаях.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

ПОЭЗИЯ — POEZJA

Текст 1

Bogurodzica

«Bogurodzica» jest najstarszą polską pieśnią religijną. Powstała w pierwszej połowie XIII w., a jej najstarszy, opatrzony nutami odpis pochodzi z 1407 r. Długo wypełniała funkcję pieśni kościelnej, rycerskiej, a następnie — do XVI w. była hymnem państwowym.

Bogurodzica Dziewica, Bogiem sławiena Maryja,
U Twego Syna, Gospodina, Matko zwolena, Maryja!
Zyszczy nam, spuści nam!
Kyrieleison.
Twego dzieła Krzciciela, Bożycze,
Usłysz głosy, napełń myśli człowiecze.
Słysz modlitwę, jąż nosimy,
A dać raczy, jegoż prosimy:
A na świecie zbożny pobyt,
Po żywocie rajski przebyt.

Słownik

Bogurodzica — Matka Boska (Матерь Божия).
Bogiem sławiena — przez Boga sławiona, chwalona (Богом хвалена).
Bożyc — Syn Boga. Dzieła — dla (для).
Gospodzin — Pan (Господь).

Krzyciel — Jan Chrzciciel.

Kyrieleyson (Kyrie eleison, gr.) — Panie, zmiłuj się (Господь прости нас).

Zwolena — wybrana, będąca we czci (избранная, всеми уважаемая).

Zyszczy, spuści — pozyskaj, ześlij (спусти).

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

1. Proszę uważnie przeczytać dany utwór i krótko streścić go.
2. Jak można zatytułować ten utwór.
3. Do jakiego gatunku literackiego można odnieść ten tekst? Do jakiej epoki w dziejach polskiego języka literackiego on się odnosi? Kiedy powstała “Bogurodzica”?
4. Jakie funkcje pieśń wypełniała w dziejach Polski?
5. Jakie uczucia autora znalazły odbicie w treści utworu? Z jakimi prośbami zwraca się autor w Bogurodzica?

Контрольные задания для самостоятельной работы

1. Proszę na przykładach wziętych z pieśni omówić leksykalną, fonetyczną i gramatyczną jego specyfikę.
2. Proszę pokazać wtrącenia leksykalne obcego pochodzenia użyte przez autora.
3. Что можете сказать, исходя из текста произведения, об употреблении носовых гласных в середине XVI в. и о другой языковой специфике этого периода?
4. Каким является слово zwolena по отношению к современному слову wybrana?
5. Попробуйте перевести текст произведения на современный польский и русский языки.

Informacja

1. *Archaizmy* to wyrazy obecnie nie używane, np. zwolena, zyszczy, spuści.
2. *Hymn* to uroczysta pieśń narodowa albo religijna, przypomina odę.

Tekst 2

Mikołaj Rej (1505—1569)

Mikołaj Rej był pierwszym polskim pisarzem, który tworzył tylko w języku narodowym. Był poetą, prozaikiem, pierwszym w poczcie polskich twórców literatury renesansowej. Był nie tylko literatą, autorem, powiedzmy, modlitwy “Wizerunek własny żywota człowieka pocziwego”, a i rzetelnym gospodarzem, aktywnym działaczem polityczno-społecznym i religijnym.

Mikołaj Rej pisał: “A niechaj narodowie wždy postronni znają, iż Polacy nie gęsi, iż swój język mają”.

Pytanie: Jak rozumieć sens tej maksymy? O jakich językach wypowiedziada się pan Mikołaj? Co ma na myśli autor, kiedy używa określenie “gęsi”?

Proszę pamiętać, że w kościele św. Anny w Warszawie pochowany został w swoim czasie błogosławiony Władysław z Gielniowa. To wydarzenie upamiętniono tablicą, która wiele wyjaśnia: “W tym kościele pochowany został Bł. Władysław z Gielniowa *1440 † 1505. Kompozytor-twórca pieśni religijnej w języku polskim. Patron: Warszawy. Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego”.

Z tego widzimy, że u Reja byli prekursorzy w sprawie tworzenia utworów w języku ojczystym. Władysław z Gielniowa — patron Warszawy i kraju — zmarł w roku, w którym urodził się Mikołaj Rej.

Mikołaj Rej “Wizerunek własny żywota człowieka poczciwego Modlitwa pokorna” (fragmenty)

Представленный ниже фрагмент стихотворного произведения является частью молитвы, созданной поэтом Кальвином.

По каким признакам можно распознать жанр произведения. Обратите внимание на то, что все обращения к Богу, даже местоимения, называющие Его, по-польски пишем с заглавной буквы.

Wszchemogący Boże, nieskończonej mocy,
Gdyż się nic stać nie może bez Twojej pomocy,
Gdy żeś Ty jest początek i koniec wszystkiego,
A trwać długo nie może nic bez bóstwa Twego.
Tyś jest Bóg nieskończony, a w Twojej opiece
Każda sprawa zależy tu, na wszystkim świecie.
Tyś prawda nieskończona, dobroć, żywot, zdrowie! [...]

Tyś jest Król wszystkich królów. Tobie upadają
Mocy ziemskie, niebieskie, i cześć wieczną dają.
Wyznawając twe bóstwo, a majestat dziwny,
Naszemu rozumowi na wszystkim sprzeciwny.
Do Ciebie się uciekam tak, jako do Twego,
Którego rozumiemy tak miłosiernego.

Słownik

Gdy żeś Ty jest, Gdyż Ty jesteś — потому, что ты есть.

Majestat — вид. Poczciwy, uczciwy — честный.

Tyś jest, Ty jesteś — Ты являешься.

Tobie upadają, przed Tobą upadają — перед Тобой падают ниц.

Wizerunk, wizerunek — podobizna, obraz — образ.

Wszystkiego, wszystkiego — всего.

Żywota — życia, жизнь.

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

1. Proszę uważnie przeczytać dany utwór i krótko streścić go.
2. Do jakiego gatunku literackiego można odnieść ten tekst? Do jakiej epoki w dziejach polskiego języka literackiego on się odnosi?
3. Jakie epitety używa autor w tym utworze? Do kogo są skierowane te słowa?
4. Co jest treścią modlitwy?
5. Proszę na przykładach wziętych z modlitwy omówić leksykalną, fonetyczną i gramatyczną jego specyfikę.

Контрольные задания для самостоятельной работы

1. Попробуйте перевести текст молитвы на современный польский и русский языки.
2. Переведите на русский, а затем на современный польский язык следующие слова: «a w Twojej opiece / Każda sprawa zależy tu, na wszystkim świecie».
3. Следует ли понимать слова: «a majestat dziwny, Naszemu rozumowi na wszystkim sprzeciwny», как: «majestat Boga jest nieosiągalny dla ludzkiego pojmowania». Так ли?

Текст 3

Jan Kochanowski (1530—1584)

Jan Kochanowski (1530—1584) — wielki poeta polskiego.

Odrodzenia, równy któremu pojawił się w polskiej literaturze więcej jak dwieście lat później i imię jemu było Adam Mickiewicz. Kochanowski studiował w Akademii Krakowskiej oraz w uniwersytetach w Królewcu i Padwie. Po studiach i wędrówce po Europie, pobycie na dworach możnowładców i dworze królewskim, osiadł w swojej posiadłości w Czarnolesiu. Oprócz znanych trenów, fraszek, psalmów i dramatów Jan Kochanowski, inaczej “Pan Jan z

Czarnolasu”, tworzy parę poematów: “Odprawa posłów greckich”, “Szachy” i inne.

Jan Kochanowski “Treny”.

Tren jest utworem, w którym autor dzieli się swoim zmartwieniami i największym nieszczęściem, które go spotkało — śmiercią ulubionej córeczki Urszuli. Oczywiście, że cykl trenów ma charakter żałobny. Jakie wyrazy odtwarzają żałobny nastrój utworu?

Tren VIII

Wielkieś mi uczyniła pustki w domu moim,
Moja droga Orszulo, tym zniknięciem swoim!
Pełno nas, a jakoby nikogo nie było:
Jedną maluczką duszą tak wiele ubyło.
Tyś za wszystkie mówiła, za wszystkie śpiewała,
Wszystkiś w domu kącik zawsze pobiegała.
Nie dopuściłaś nigdy matce się frasować
Ani ojcu myśleniem zbytnim głowy psować,
To tego, to owego wdzięcznie obłapiając
I onym swym ucielnym śmiechem zabawiając.
Teraz wszystko umilkło, szczere pustki w domu,
Nie masz zabawki, nie masz rośmiać się nikomu.
Z każdego kąta żalność człowieka ujmuje,
A serce swej pociechy darmo upatruje.

Słownik

Frasować — martwić się (беспокоиться).
Maluczka — malutka (маленькая).
Obłapiając — obejmując (обнимая).
Psować — psuć (портить).
Upatruje — wypatruje (высматривает).
Zawsze — zawsze (всегда).
Zniknięciem — zniknięciem (исчезновение).

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

1. Co możecie powiedzieć o życiu i twórczości Jana Kochanowskiego.
2. Jakie współczesne miasto w tym czasie nazywano Królewcem?
3. Jakie imię miała córeczka pana Jana z Czarnolasu?
4. Jaka była tragiczna przyczyna rozpaczki pana Jana? Jakimi słowami wyraził swoje uczucia autor?
5. Jakie zmiany zaszły w domu po tym tragicznym wydarzeniu?
6. Proszę na przykładach wziętych z pieśni omówić leksykalną, fonetyczną i gramatyczną jego specyfikę. Proszę pokazać wtrącenia leksykalne obcego pochodzenia użyte przez autora.

Задания для самостоятельной работы

1. Jakim является слово *maluczka* по отношению к современному слову *malutka*, obłapiając — obejmując?
2. Внимательно прочитайте данный фрагмент и кратко изложите на польском языке его содержание.
3. Proszę nauczyć się ten wiersz na pamięć.

Jan Kochanowski “Fraszki”

Fraszka, od włoskiego słowa *frasci* — “drobiazg, głupstwo”, “вздор, пустяк”, w polskiej literaturze oznacza żartobliwy miniaturowy utwór poetycki o różnorodnej tematyce. Może to być żart, kalambur, anegdota, społeczno-polityczna satyra zawarta do 16 wierszy.

Na most Warszawski

Nieubłagana Wisło, próżno wstrząsasz rogi,
Próżno brzegom gwałt czynisz i hamujesz drogi;
Nalazł fortel król August, jako cię miał pożyć,
A ty musisz tę swoją dobrą myśl położyć,
Bo krom wiosła, krom prumów już dziś suchą nogą
Twój grzbiet nieujeżdżony wszyscy deptać mogą.

Słownik

Fortel — sposób (способ).

Nieubłagana — nieujarzmiona (непорабощенная).

Prum — prom (пром).

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

1. Proszę uważnie przeczytać dany utwór i krótko streścić go.
2. Jaki temat jest poruszany w tej fraszce? Jakie wydarzenie dało powód dla jej napisania?
3. Jakie uczucia wzbudza autor swoją fraszką u czytelnika?
4. Jaki fortel uczynił król August?
5. Jaką jest Wisła w opisie Kochanowskiego? Jakich w związku z tym on używa epitetów?

Вопросы для самостоятельной работы

1. Как следует понимать слова suchą nogą.
2. Назовите слова с носовыми гласными. Составьте предложения с этими словами.
3. Сравните данное произведение с другими с точки зрения фонетических, лексических и грамматических их особенностей.

Текст 4

Adam Mickiewicz (1798—1855)

Adam Mickiewicz — wybitny poeta polski epoki Romantyzmu, dramaturg, publicysta, działacz polityczny. Studiował na Uniwersytecie Wileńskim, pracował jako nauczyciel w Kownie. Zesłany za działalność w Towarzystwie Filomatów i skierowany do pracy w Rosji przebywał w Petersburgu, Odessie, na Krymie i w Moskwie. Rosję opuścił w 1824 r. Osiadł w Paryżu. Wykładał w Akademii w Lozannie. W 1841 r.

objął katedrę Literatury Słowiańskiej w Collège de France. W swoich wykładach dużo miejsca udzielał literaturze rosyjskiej i między innymi twórczości Aleksandra Puszkina. Zmarł nieoczekiwanie w Turcji w 1855 r. Pochowany początkowo w Paryżu, ostatecznego spoczynku doznał w królewskiej krypcie na Wawelu.

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

1. Co możecie powiedzieć o życiu i twórczości Adama Mickiewicza.
2. Co wiesz o przyjaźni Adama Mickiewicza i Aleksandra Puszkina.
3. Jakie wiersze Mickiewicz poświęcił Puszkiniowi?
4. Jakie wiersze Puszkina poświęcił Mickiewiczowi?

Вопросы для самостоятельной работы

При помощи имеющихся источников (может быть ресурсов Интернет), попытайтесь доказать, что слух о том, что А. Мицкевич после смерти А. Пушкина вызвал на дуэль Дантеса является лишь только слухом.

Adam Mickiewicz "Pan Tadeusz" (fragmentsy).
Śród takich pól przed laty, nad brzegiem ruczaju,
Na pagórku niewielkim, we brzozowym gaju,
Stał dwór szlachecki, z drzewa, lecz podmurowany:
Świeciły się z daleka pobielane ściany,
Tym bielsze, że odbite od ciemnej zieleni
Topoli, co go bronią od wiatrów jesieni.
Dom mieszkalny niewielki, lecz zewsząd chędogi,
I stodołę miał wielką, i przy niej trzy stogi
Użątku, co pod strzechą zmieścić się nie może;
Widać, że okolica obfita we zboże,
I widać z liczby kopic, co wzdłuż i wszerek smugów

Świecą gęsto jak gwiazdy, widać z liczby pługów
Orzących wcześniej łany ogromne ugoru,
Czarnoziemne, zapewne należy do dworu,
Uprawne dobrze na kształt ogrodowych grządek:
Że w tym domu dostatek mieszka i porządek.

Słownik

Chędogi — ухоженный.

Gaj — liściasty las.

Grządka — грядка.

Kopie, mn. P.p., kopieca — копна.

Kształt — форма.

Orzący от orać — пахать.

Obfity — богатый.

Ruczaju — strumień — ручей, поток.

Smugów, mn. P.p., smuga — ряд копен хлеба или стогов сена.

Strzecha — крыша.

Ugor — целина.

Uzątek — убранный хлеб.

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

Внимательно прочитайте фрагмент поэмы. Попытайтесь ответить на некоторые вопросы.

1. Jak wyglądał z tego opisu dworek szlachecki?
2. Gdzie on stał? W jakiej okolicy on się znajdował?
3. Co otaczało dworek?
4. Co możecie powiedzieć o gospodarzu tej ziemi i o jego gospodarstwie?

Задания для самостоятельной работы

1. Попытайтесь дать подстрочник данного фрагмента поэмы прозой на современном польском и русском языках.

2. Выучите наизусть данный фрагмент поэмы.

Adam Mickiewicz “Stepy Akermańskie”

Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu,
Wóz nurza się w zieloność i jak łódka brodzi;
Śród fali łąk szumiących, śród kwiatów powodzi,
Omijam koralowe ostrowy burzanu.

Już mrok zapada, nigdzie drogi ni kurhanu;
Patrzę w niebo, gwiazd szukam, przewodniczek łodzi;
Tam z dala błyszczący obłok? tam jutrenka wschodzi?
To błyszczący Dniestr, to weszła lampa Akermanu.

Stójmy! — jak cicho! — słyszę ciągnące żurawie,
Których by nie dościgły źrenice sokoła;
Słyszę, kędy się motyl kołysa na trawie,

Kędy wąż śliską piersią dotyka się ziola.
W takiej ciszy! — tak ucho natężam ciekawie,
Że słyszałbym głos z Litwy. — Jedźmy, nikt nie woła.

Słownik

Błyszcząć — блестять.

Fala — волна.

Jutrenka — утренняя заря.

Przewodniczek — проводник.

Wąż — уж. Źrenice — зрачки.

РАБОТА В АУДИТОРИИ

Задания по развитию речи

1. Co przypominą autorowi Step Akermański? Jakie wyrazy używa autor dla opisanego Stepu?
2. O Jakiej porze odbywa się podróż przez “szumiące łąki” Akermanu?